

АНДРІЙ МАРКОВИЧ РУДНИЦЬКИЙ

(04.12.1928, Львів – 26.08.2009, Львів)

© Черкес Б.С., Дида І.А., 2010

26 серпня 2010 року минув вже цілий рік з того фатального дня, коли поруч з нами не стало Андрія Марковича Рудницького. Важко було уявити собі його без Львівської політехніки, якій він віддав практично все своє свідоме життя. А тепер його улюблений університет і його найважливіша справа – львівська архітектурна школа – залишилися без нього – свого вчителя і порадики. І те, що наш Інститут архітектури, попри всі неминучі перепони, з піднятими вітрилами впевнено пливе вперед, – найкращий пам'ятник професору А.М. Рудницькому, доказ, що всі його зусилля, спрямовані на розвиток архітектурної освіти у Львові, не були марними. За 63 роки, які він провів у Львівській політехніці на архітектурному факультеті, виросло, виховалося на традиціях львівської архітектури, творчо і науково сформувалося не одне покоління архітекторів – науковців і педагогів, що продовжують гідно служити загальній спільній справі – архітектурі.

Андрій Маркович завжди підкреслював, що його завданням є забезпечити неперервність традицій львівської архітектурної школи. В одному з виступів на урочистостях в зв'язку з своїм 80-річним ювілеєм у 2008 році він, сказав: „Головний сенс моєї діяльності я вбачаю в тому, щоби бути ніби „зв'язковою ланкою” поміж поколіннями наших предків і наших нащадків. За весь час своєї діяльності у Львівській політехніці я вважав найважливішим своїм завданням перш за все зберегти традиційний, сформований протягом сторіч високий рівень навчальної, методичної і наукової роботи нашого колективу. Цілеспрямовано обираючи мене собі в наступники, наш учитель професор Іван Багенський доручив мені будь-що зберігати високий рівень навчання і забезпечити назавжди спадковість та послідовність у діяльності поколінь.”

Андрій Маркович Рудницький належав до покоління, яке, на жаль, все частіше від нас відходить, і ми щораз більше відчуваємо, наскільки нам бракує таких людей. Бракує їхньої цілеспрямованості, оптимізму, вміння піднятися понад буденні дрібниці і побачити справжню суть проблеми. На долю покоління Андрія Марковича випало дуже багато подій – і дуже багато з цих подій були трагічними. За скупими біографічними рядками – короткий світлий період дитинства, в яке криваво увірвався 1939 рік, Друга світова війна, що забрала життя близьких людей, нові порядки радянської влади, з якими треба було якось жити, не втративши при цьому своїх власних принципів і власної гідності, – одночасно здобувати вищу освіту, працювати творчо і науково, активно впливати на ситуацію в архітектурній освіті, бути на передовій боротьби за львівську архітектурну школу, яку черговий раз намагались закрити керівні чиновники, – і при тому залишатися надзвичайно толерантною, делікатною і вихованою людиною, що, перебуваючи на керівних посадах, не дозволяла собі підвищувати голос на співробітників, завжди знаходила час, щоб вислухати і допомогти слушною порадою. Але коли вирішувалися принципові професійні питання, він твердо відстоював свою позицію і не втомлювався наводити аргументи на її користь. Він мав велике почуття обов'язку – перед людьми, перед Львовом, перед країною і – насамперед – перед архітектурою і архітектурною наукою. Він був небайдужим до всього, що діялось навкруги, і не лише щиро переживав, але завжди намагався активно вплинути на перебіг подій.

Андрій Рудницький народився у Львові 4 грудня 1928 року в родині, що належала до давньої української інтелігенції. До війни навчався в українській початковій школі Сестер Василянок, а потім в Першій українській гімназії, що і досі знаходиться на вулиці Степана Бандери у Львові, і в українських гімназіях в Криничі та Відні, куди завели його родину воєнні шляхи. У 1945 р. закінчив львівську СШ № 44, і в 1946 році вступив на архітектуру у Львівський політехнічний інститут (тепер Національний університет „Львівська політехніка”). Після завершення навчання у 1951 р. отримав диплом інженера-архітектора з відзнакою і за особистою рекомендацією професора Івана Багенського вступив в аспірантуру при Львівській політехніці, де навчався протягом 1951–1954 рр., в термін захистивши кандидатську дисертацію. Від 1954 року працював асистентом, а з 1957 року – доцентом кафедри „Архітектура”, яка була тоді профілюючою кафедрою архітектурної спеціальності на інженерно-будівельному факультеті Львівського політехнічного інституту. В 1959 р. Андрій Рудницький отримав диплом доцента кафедри. У 1967 р. він змінив професора Багенського на посту завідувача кафедри архітектурного проектування, якою керував до 1971 року, коли у зв'язку з відновленням у Львові архітектурного факультету єдину до того часу архітектурну кафедру було розділено на три спеціалізовані. Андрій Рудницький тоді організував та очолив нову кафедру містобудівництва, якою керував до 1982 року. Крім того, в 1977–1991 рр., впродовж 15 років, Андрій Рудницький був деканом архітектурного факультету Львівської політехніки. В цей же час, у 1983–1992 рр., він був Головою правління Львівської організації Спілки архітекторів України. В 1987 р. його було нагороджено дипломом Мінвузу України за наукову монографію «Управління міським середовищем». У 1989 р. Андрій Рудницький захистив у Ленінграді докторську дисертацію на тему „Архітектурно-містобудівельні аспекти проблеми управління міським середовищем” та отримав науковий ступінь доктора архітектури. У 1991 році отримав вчене звання професора. Він став членом-засновником, а в лютому 1992 року був обраний дійсним членом Української Академії архітектури, а також заступником Голови архітектурної секції Західного наукового центру Академії наук України. У цьому ж 1992 році Андрій Рудницький, йдучи назустріч потребі української, і зокрема, львівської архітектури у кваліфікованих кадрах архітекторів-реставраторів, за дорученням керівництва Львівської політехніки вперше в Україні створив нову кафедру реконструкції та реставрації архітектурних комплексів, яку очолював до 2002 року. Пізніше, з 2002 р. і до кінця своїх днів, працював професором кафедри містобудування. Андрій Рудницький готував архітектурні кадри найвищої кваліфікації, керував науковою роботою аспірантів та здобувачів. У 1998 році він очолив створену за його активної участі у Львівській політехніці Спеціалізовану вчену раду із захисту дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата архітектури і кандидата технічних наук; крім того, в різні роки він був членом спеціалізованих вчених рад в Києві та Мінську. Упродовж восьми років, коли він очолював Спеціалізовану вчену раду, науковий ступінь кандидата наук отримали тут 56 науковців, з них 28 осіб – науковий ступінь кандидата архітектури.

У березні 2002 року Андрій Рудницький був обраний Дійсним членом Наукового товариства імені Тараса Шевченка, тривалий час був головою архітектурної секції НТШ. Крім того, Андрій Рудницький був Головою Представництва Товариства українців-католиків США „Свята Софія” в Україні.

Самовіддана праця Андрія Марковича на освітній і архітектурній ниві неодноразово була відзначена керівництвом. У 2004 році Указом президента України йому присвоєно почесне звання „Заслужений працівник народної освіти України”, він був нагороджений нагрудним знаком Мінвузу СРСР „За відмінні успіхи в роботі”, медаллю „Ветеран праці”, Стипендією Президента України «Видатним діячам науки», Медаллю Наукового Товариства в Жешові (Польща, 2006), Почесною грамотою Голови Львівської міської ради за значний внесок щодо внесення історичного центру міста Львова до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО, Подякою управління культури Тернопільської області, Почесною грамотою Голови Львівської облдержадміністрації та ін. У листопаді 2008 року Андрію Рудницькому присвоєно звання „Почесний професор Національного університету „Львівська політехніка”.

Незважаючи на велику зайнятість, А.М. Рудницький постійно брав участь у реальному проектуванні, писав та публікував методичні і наукові праці. Серед опублікованих робіт – монографії „Транспорт в планировке городов” (1976), „Розвиток міст західних областей УРСР та їх соціалістична реконструкція” (1971), „Архітектурна композиція в містобудівництві (нарис теорії)” (1974) та багато інших книг, серед них – монографія „Управление городской средой” (1985). За цю монографію він у 1987 році був нагороджений дипломом Мінвузу України. Загалом Андрій Маркович опублікував понад 200 наукових праць. Треба при цьому врахувати, що основна, найбільш продуктивна частина його наукової діяльності припала на радянський період, коли публікація наукових праць була пов’язана із значними труднощами.

Рис. 1. Монографія „Управление городской средой”, за яку А.М. Рудницького було нагороджено дипломом Мінвузу України

Наукова діяльність А.М. Рудницького охоплювала широке коло проблем розвитку містобудування в Україні, і була дуже різносторонньою. Вона ґрунтувалася на комплексному дослідженні загальної наукової теорії формування архітектурного середовища на основі методології застосування системного підходу в архітектурі та містобудуванні. Головні положення цього дослідження описано в монографії „Управління міським середовищем” (1985 р.). Багато уваги Андрій Маркович присвятив проблемам реконструкції транспортних систем історичних міст. Деякі його науково обґрунтовані пропозиції було реалізовано, зокрема, це стосується влаштування пішохідного центру Львова. Окрему групу наукових праць становлять дослідження, присвячені питанням історії архітектури міста Львова та інших міст Галичини, а також наукові праці, які стосуються історії, питань розвитку та задач Львівської архітектурної школи. Вперше А.М. Рудницький розглянув історико-архітектурне питання про час і умови заснування середньовічного осередка міста Львова на засадах магдебурзького права. Він навів докази, що підтверджують участь у локації руських князів, заперечивши таким чином колоніальний характер цього процесу (А.М. Рудницький. Розвиток міст західних областей УРСР та їх соціалістична реконструкція; 1971 р.) Власне у цьому виданні було вперше обґрунтовано наукову концепцію, яка пізніше увійшла в наукову літературу. Наукові зацікавлення Андрія Марковича охоплювали також проблематику, на перший погляд далеку від містобудування – декілька його ранніх наукових праць присвячено новим, власного авторства, методам розрахунку інсоляції в умовах забудованих територій.

Попри велике наукове, педагогічне і адміністративне навантаження, Андрій Рудницький протягом свого трудового життя ніколи надовго не розлучався з архітектурною творчою діяльністю. Першою поважною архітектурною працею стала відбудова і реконструкція першого

спортивного корпусу Львівської політехніки у Стрийському парку – колишнього павільйону Красвої виставки, так званого «Палацу мистецтв», збудованого в 1884 році. Той будинок дуже постраждав від пожежі під час Другої світової війни. Проект реконструкції виконали архітектор А.М. Рудницький та інженер О.Л. Селастельников. У будинку було влаштовано другий поверх, додаткові спортивні зали, сходові клітки. Разом з тим було максимально збережено первісний історичний вигляд: фасади залишено майже без змін, як і парадний вестибюль. Перебудову корпусу було закінчено у 1954 році. Авторам проекту винесено подяку. Проте пізніші перебудови, зокрема, влаштування басейну, змінили вигляд споруди не на краще. Важливе місце у творчій біографії А.М. Рудницького займає проектування і будівництво Першого навчального корпусу Львівської політехніки, який знаходиться на розі вулиць С. Бандери і Ф. Карпінського. У цьому корпусі планували розмістити такі необхідні для Політехніки актовий зал, додаткові аудиторії, студентську їдальню. Проектування цього корпусу доручили двом викладачам архітектурного факультету: А.М. Рудницькому і Р.М. Липці. У проектуванні брали участь також студенти-архітектори, для яких ця робота стала доброю школою перед майбутньою самостійною творчою працею. Андрій Рудницький став автором загальної композиції об'єкта і керував пошуком архітектурних вирішень, а Роман Липка здійснював авторський нагляд за будівництвом та керував розробленням конкретних архітектурних вузлів. Проектування і будівництво цього навчального корпусу відбувалося в складних для архітектурної творчості умовах. Крім того, треба було враховувати, що Перший навчальний корпус мав зайняти відповідальне місце в архітектурі вулиці, що веде від центру міста до головного вокзалу. Продовжуючи традицію, започатковану Ю. Захарієвичем при будівництві Головного корпусу Львівської політехніки, перед новим корпусом влаштували сквер, а архітектурне вирішення будинку поєднало функціональні міркування з архітектурно-образними композиційними принципами. Навчальний корпус № 1 було здано в експлуатацію в 1966 році, а згодом автори проекту отримали Державну премію.

Рис. 2. Навчальний корпус № 1 Львівської політехніки

Ще один важливий проект А.М. Рудницький виконав разом з архітекторами проф. М. Бевзом, доц. Ю. Дубиком та О. Заліщук в часи незалежної України. Це Музейно-меморіальний комплекс „Рідна хата Блаженнішого Патріарха і Кардинала Йосифа Сліпого в селі Заздрість на Тернопільщині”, збудований в 1997– 1999 рр. поруч з будинком, де народився Йосиф Сліпий. В музеї є меморіальна каплиця-церква, музейні приміщення, а також кімнати, в яких можна проводити наукові конференції, приміщення для монастиря. Проект усього музейного комплексу

виконано в Львівській політехніці. Цей комплекс було нагороджено Дипломом першого ступеня конкурсу на кращий об'єкт, збудований в Україні у 1999 році.

У своєму виступі на Вченій раді Національного університету «Львівська політехніка» з нагоди присвоєння йому звання Почесного професора Львівської політехніки Андрій Рудницький сказав: «Вважаю, що людина, яка хоче вчити архітектури, доконче мусить також сама працювати творчо, бо інакше вона не зможе навчити». Саме такою була його позиція протягом всієї довгої і плідної педагогічної праці, що увінчалася більш як шістьдесятьма випусками архітекторів, котрі в різні часи, в різних умовах і на різних посадах творили і продовжують творити архітектурне обличчя нашої країни.

Андрій Рудницький займав активну, принципову і небайдужу позицію щодо навчального процесу за архітектурним напрямом у Львівській політехніці. Крім власне педагогічної праці (лекції, керівництво курсовим та дипломним проектуванням, головування на Державних екзаменаційних комісіях із захисту дипломних проектів у інших університетах), він проводив велику навчально-методичну роботу, зокрема, із складання навчальних планів і робочих програм і не раз пліч-о-пліч з колегами-однодумцями відстоював право Львівської архітектурної школи на життя і розвиток, вкотре доводячи високому керівництву, наскільки важливі кваліфіковані архітектори для повноцінного функціонування суспільства. Він був практично постійним учасником загальнодержавних оглядів-конкурсів дипломних студентських робіт, міжвузівських методичних нарад і зробив великий особистий внесок в популяризацію досягнень Львівської архітектурної школи на теренах колишнього Радянського Союзу, а пізніше – в Україні.

Дуже важливим для становлення і розвитку львівської архітектурної школи було те, що Андрій Рудницький, займаючи керівні посади на архітектурному факультеті, постійно підтримував активні партнерські контакти з іншими архітектурними школами. Про львівських архітекторів знали в усіх колишніх республіках Радянського Союзу, частими гостями у Львові були професори з Москви, Ленінграда, Вільнюса, Риги, Мінська. Досконало володіючи польською і німецькою мовами, Андрій Рудницький налагодив успішну співпрацю львівського архітектурного факультету з рядом закордонних архітектурних вишів. Ці міжнародні контакти перетворилися на добру традицію архітектурного факультету і постійно розвиваються та примножуються теперішнім керівництвом і професурою Інституту архітектури.

Професор Андрій Рудницький, сприйнявши від свого вчителя Івана Багенського кращі довоєнні традиції львівської архітектурної освіти, зумів зберегти їх, донести до своїх молодших колег-педагогів і великою мірою завдяки його зусиллям ці традиції не пропали, а, навпаки, розвинулися і проявилися новими гранями в нових умовах.

Час, як відомо, не лише лікує біль утрати, але й висвічує все найважливіше, що здійснила людина протягом життя. Як слушно сказав поет, „велике бачиться на відстані”. І чим далі від нас буде відпливати той трагічний серпневий день, тим чіткіше ми будемо розуміти і відчувати, ким насправді для всіх нас був Андрій Маркович Рудницький.

ВСТУП

Цей Вісник Національного університету "Львівська політехніка" приурочено надзвичайно важливій для української вищої архітектурної освіти події – XVIII огляду-конкурсу дипломних проектів архітектурних та художніх вищих навчальних закладів України, який у цьому році проходить у стінах Львівської політехніки. У Львові на огляді-конкурсі очікують представників провідних інституцій Києва, АР Крим, Донецька, Харкова, Одеси, Дніпропетровська, Полтави, Рівного, Черкас, гостей з-за кордону. Тому Вісник покликаний не лише презентувати наукові дослідження навчально-педагогічних працівників, а й ознайомити учасників огляду-конкурсу з діяльністю кафедр Інституту архітектури, з їх історією, з видатними особистостями, які там колись працювали, з науковими інтересами і особистими досягненнями викладачів, з перспективами та планами на майбутнє.

У стінах Львівської політехніки огляди-конкурси дипломних робіт проводяться не вперше. У 1976 році тут відбувся тоді ще Всесоюзний огляд дипломних робіт у галузі архітектури, а у 2001 році львівський Інститут архітектури приймав гостей з усіх вищих архітектурних шкіл України. Кожного разу це свято архітектурної творчості ставало для студентів вагомим стимулом до навчання і архітектурних пошуків.

Архітектурна спеціальність у Львові найдавніша в Україні, її було відкрито у 1730 р. при Львівському університеті. Коли ж у 1844 р. у місті, за прикладом Відня, було створено Технічну академію, то архітектурну спеціальність перевели до її структури. У 1877 р. факультет розмістився у щойно збудованому головному корпусі, спорудженому за проектом випускника Віденської технічної академії, уродженця Галичини, Юліана Захарієвича, де знаходиться і до сьогодні. Нинішній Інститут архітектури створений у 2001 році на базі архітектурного факультету в результаті реструктуризації Національного університету "Львівська політехніка". Деканами архітектурного факультету були впродовж 1971–1977 рр. канд. арх., доцент І.І. Середюк, 1977–1991 рр. – д-р арх., професор А.М. Рудницький, а з 1991 р. факультет, а тепер Інститут архітектури очолює д-р арх., професор Б.С. Черкес. У різний час на архітектурному відділі Львівської політехніки працювали видатні вчені, архітектори та педагоги Юліан Захарієвич, Іван Левинський, Едгар Ковач, Тадеуш Обмінський, Вітольд Мінкевич, Іван Багенський. Вони розвинули львівську архітектурну школу і зуміли через своїх учнів донести її основні принципи до сучасних поколінь.

Нині інститут об'єднує 6 кафедр: дизайну та основ архітектури (завідувач кафедрою – д-р арх., професор Б.С. Черкес), архітектурного проектування (завідувач кафедри – канд. арх., доцент І.П. Гнесь) дизайну архітектурного середовища (завідувач кафедри – д-р арх., професор В.І. Проскураков), містобудування (завідувач кафедри – канд. арх., доцент Ю.І. Криворучко), реконструкції та реставрації архітектурних комплексів (завідувач кафедри – д-р арх., професор М.В. Бевз) і архітектурних конструкцій (завідувач кафедри – д-р техн. наук, професор Р.І. Кінаш). З цього переліку кафедра архітектурних конструкцій має статус навчально-обслуговуючої, решта п'ять кафедр є випусковими. Інститут архітектури готує бакалаврів за трьома освітньо-кваліфікаційними напрямками: "Архітектура", "Дизайн", "Реставрація творів мистецтва", а також спеціалістів і магістрів за спеціальностями "Архітектура будівель і споруд", "Дизайн архітектурного середовища", "Містобудування", "Реставрація пам'яток архітектури", "Графічний дизайн", "Інтер'єр та обладнання". Сьогодні в Інституті архітектури навчається 1400 студентів (тоді як у 1994 році їх було 475); він нарівні з Київським національним університетом будівництва і архітектури є одним з найбільших в Україні. За останні п'ять років конкурс серед абітурієнтів на вступних іспитах до Інституту становив 3–4 особи на місце.

Навчальний процес забезпечують 135 викладачів, 74 з яких мають наукові ступені і вчені звання. На кафедрах працюють 10 докторів наук, професорів. За останні 5 років співробітники Інституту архітектури захистили 4 докторські та 30 кандидатських дисертацій. Викладачі кафедр підвищують кваліфікацію в провідних науково-дослідних та проектних організаціях Львова, України, а також за кордоном, зокрема в Австрії, Італії, Німеччині, Польщі, Росії, США і Китаї. За результатами наукової діяльності в останній час було видано 16 монографій, опубліковано понад

тисячу наукових статей і виголошено близько 800 доповідей на міжнародних, загальноукраїнських і університетських конференціях. У науково-дослідних лабораторіях, які діють при кафедрах архітектурних конструкцій, дизайну архітектурного середовища, реставрації та реконструкції архітектурних комплексів та архітектурного проектування виконуються наукові дослідження за госпдоговорами.

Міжнародні зв'язки інституту мають широку географію і зосереджені на участі у міжнародних конференціях, наукових стажуваннях викладачів та спільній творчій праці викладачів та студентів з вузами інших країн Європи, Америки, Азії і Північної Африки. Особливо активно розвивається співпраця із факультетом архітектури і просторового планування Віденського технічного університету, угода про яку чинна з 1995 р. У межах цієї кооперації в різних наукових і навчальних заходах взяли участь 320 викладачів і студентів, завдяки чому викладачі можуть проводити інтенсивні наукові дослідження, писати і захищати свої кандидатські і докторські дисертації, завершити і опублікувати монографії. Останніми роками було проведено 18 міжнародних студентських воркшопів, зокрема у Варшаві, Венеції, Відні, Граці, Києві, Кракові, Криму, Львові, Москві, Одесі, Парижі, Флоренції, Шанхаї.

У 2007 році викладачі і магістри кафедри містобудування під керівництвом завідувача кафедри Ю.І. Криворучка досліджували зону впливу III Транс'європейського коридору Берлін–Київ за програмою TACIS. На цей проект ED С III Via Regia, № 207 10 701 Євросоюз виділив грант у розмірі 160 тис. €. Активно діє науково-дослідна лабораторія НДЛ-104 під керівництвом проф. М.В. Бевза, яка займається дослідженням і збереженням архітектурної спадщини України (зокрема Галичини), щорічно виконуючи проектні замовлення на суму близько 100 тис. €. У цих лабораторіях, як і в Проектно-конструкторському бюро університету, студенти Інституту набувають досвіду практичної роботи. Діють двосторонні угоди про творчу співпрацю з Вищою фаховою школою у м. Аугсбург, Технічними університетами у Варшаві, Вроцлаві, Кракові, університетами в Москві, Києві, Дніпропетровську, Донецьку, Одесі. Продовжує реалізовуватися спільний міжнародний шведсько-українсько-молдавський проект „INTERSAVE”, який здійснюється під керівництвом Королівської Академії наук Швеції в кооперації з університетом у м. Лунд на основі двосторонньої угоди з Львівською політехнікою. Налагоджено постійні творчі контакти з Саксонською академією мистецтв у Дрездені, Українською і Польською академіями наук, Фондом Ромуальдо дель Б'янка у Флоренції, Інститутом архітектури і дизайну Університету Нью-Джерсі та іншими установами.

Студенти інституту, починаючи з 2-го курсу, залучаються до науково-дослідної роботи. За активну участь у студентській науково-технічній університетській конференції понад 30 із них було відзначено преміями університету, а на щорічних Всеукраїнських оглядах-конкурсах кращих дипломних робіт вони отримали понад 60 нагород. Тематика дипломних проектів є актуальною, близько 61,1 % робіт виконано на замовлення державних і приватних організацій, загалом за останні 5 років Державна екзаменаційна комісія рекомендувала до практичного впровадження 57% дипломних робіт.

Колектив Інституту архітектури Львівської політехніки гідно продовжує справу збереження і розвитку традицій Львівської архітектурної школи.

*Відповідальний редактор
д-р арх., професор Б.С. Черкес*